

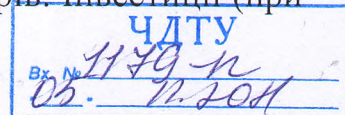
ВІДГУК

офіційного опонента Патики Наталії Іванівни,
доктора економічних наук, професора, завідувача відділу соціально-
економічного розвитку сільських територій
Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»,
на дисертаційну роботу Хорошун Юлії Вікторівни
на тему: «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного
сектору національної економіки», подану на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дисертації

Стратегічна значущість аграрного сектору є визнаною як для світової економіки, так і для української. Вона підтверджується міжнародними експертами, українськими науковцями, провідними представниками менеджменту та бізнесу. Аграрний сектор як базова галузь в Україні спроможна бути «локомотивом» у забезпеченні поступального і якісно нового рівня розвитку українського суспільства та його економіки. Агросектор української економіки є дієвим активатором пов'язаних із ним галузей та національної економіки загалом – посилюється його роль на міжнародних товарних ринках, що забезпечує нашу державу валютними надходженнями, зміцнює її політико-економічні позиції у глобалізованому світовому просторі, зростають доходи населення, бізнесу й держави, що у результаті сприяє загальному соціально-економічному піднесенню.

Укріплення та розвиток важливої для національної економіки галузі вимагає мобілізації всіх необхідних ресурсів та відповідного інвестиційного забезпечення. Як свідчить світовий досвід, інвестиції сприяють модернізації, забезпечують доступ до сучасних технологій не тільки у виробництві, а й у менеджменті, що є важливим фактором розвитку ринкових форм і методів господарювання; реалізації продукції та її просуванні на внутрішніх та зовнішніх ринках; забезпечують потребу у необхідних людських та сировинних ресурсах; сприяють розвитку ринків екологічної та органічної агропродукції, активізації господарської діяльності; а головне – стимулюють розвиток економічно ефективних і конкурентоспроможних агровиробників та агроекспортерів. Інвестиції (при

ефективному їх використанні) здатні забезпечити необхідні масштаби та темпи структурної перебудови вітчизняного сільського господарства, що дасть можливість йому вписатися не лише в національну, а й міжнародну систему поділу праці.

Інвестиційне забезпечення агросектору національної економіки є важливим стратегічним завданням. Сучасною світовою тенденцією системного економічного розвитку постає перехід до активних, збалансованих форм регулювання інвестиційного забезпечення на основі реалізації національних стратегічних планів і програм, а також врахування світових тенденцій. Прискорений конкурентоспроможний розвиток агросектору економіки України неможливий без особливої підтримки у формі цільового інвестиційного забезпечення, стратегічного формування трендів та програм розвитку, створення позитивного інвестиційного клімату на основі відкритих інформаційних джерел, розширення меж та кола аналітичних досліджень, системного впровадження світового досвіду. Вирішення зазначених завдань потребує насамперед науково обґрунтованих концепцій та механізмів забезпечення в агросекторі економіки України активного та ефективного інвестиційного процесу.

Саме тому дослідження, присвячене обґрунтуванню теоретичних і методичних засад інвестування аграрного сектору національної економіки та розробці концептуальних підходів і практичних заходів щодо інвестиційного забезпечення агросектору для досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку держави, є актуальним науковим завданням. Вищезазначене засвідчує актуальність обраної теми дисертації, коректність визначення предмету та об'єкту, мети та завдань дослідження.

Актуальність теми дослідження підтверджується також тим, що дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Черкаського державного технологічного університету у рамках науково-дослідних тем:

«Перспективи та пріоритети розвитку економіки регіонів України» (номер державної реєстрації 0118U004995, 06.2018-06.2021 р.);

«Маркетингове забезпечення розвитку ринку агропродовольчих підприємств регіону» (номер державної реєстрації 0120U102961, 2020-2023 рр.);

«Обліково-аналітичні алгоритми управління підприємством в умовах євроінтеграційних процесів України» (номер державної реєстрації 0118U000078, 2018-2020 рр.).

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій дисертації

Підсумки аналізу змісту дисертації Хорошун Ю. В. дають підстави констатувати досягнення автором дослідження поставленої мети і належного розв'язання визначених завдань.

Основний науковий здобуток Хорошун Ю.В. спрямований на поглиблення теоретико-методичних основ та обґрунтування практичних рекомендацій щодо процесів інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки.

В цілому можуть бути виокремлені такі найбільш значущі результати, які мають наукову новизну:

– методика параметричного аналізу складових розвитку агросектору і визначення масштабів його інвестування, що формується на аналітичних підходах (групування та базова оцінка груп показників) і параметричних оцінках (відповідно до етапів проведення аналізу), а також передбачає визначення тенденцій розвитку агросектору світової економіки, встановлення місця України на світовому аграрному ринку та в стратегічних процесах прогресивних світових зрушень, оцінювання динаміки капітальних і прямих іноземних інвестицій в економіці України та її агросекторі, зокрема за рахунок державних коштів і коштів приватних інвесторів (с. 76-80). Запропонована методика дає змогу проводити комплексний управлінський аналіз стану і динаміки інвестицій в агросектор з різних джерел з метою виявлення проблем його інвестиційного забезпечення;

– технологія комплексного оцінювання взаємного впливу держави та ринкових сил на інвестиційне забезпечення аграрного сектору національної економіки за рахунок залучення кількісних та якісних оцінок державних програм фінансової підтримки сільгоспвиробників, а також масштабів ринку злиттів і поглинань в аграрній сфері (с. 125-145). Така технологія певним чином дозволяє оцінити результативність державної інвестиційної політики в агросекторі, а також такого важливого сегменту інвестиційного ринку, як ринок злиттів і поглинань, а за результатами такого оцінювання – окреслити шляхи підвищення ефективності державного регулювання інвестиційного процесу в аграрній сфері;

– методичне забезпечення процедури сегментування регіонів національної економіки в залежності від визначеної специфіки моделі функціонування економіки агросектору: модель лідерів або аутсайдерів, інтенсивна або екстенсивна модель (с. 160-173). Групування регіонів за

визначеними моделями дає змогу обґрунтувати та визначити пріоритети стратегічного розвитку агросектору в різних регіонах національної економіки, зокрема і на принципах міжрегіонального партнерства;

– концептуальні підходи до обґрунтування стратегічних засад розвитку інвестиційного забезпечення агросектору, що представлений як комплексний економічний процес в умовах формування кластерної економіки, інноваційних соціально-економічних та політичних реформ, активізації партнерських міжрегіональних відносин. Дисертантка визначила певну послідовність формування концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення вітчизняного аграрного сектору, а також представила авторське бачення ідеї, мети, принципів, ефектів і очікуваних результатів досліджуваного процесу (с. 174-191).

Науковий інтерес представляє також подальший розвиток дисертантом:

– теоретичних основ інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору, зокрема: визначення понять «інвестиційне забезпечення аграрного сектору» та «міжрегіональне партнерство в інвестиційному забезпеченні аграрного сектору» як економічних категорій; систематизація форм інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору із акцентом на інтересах стратегічного інвестора, стратегічно орієнтованих інвестиціях (с. 37-40; 41; 43; 46; 70-76). Зазначені здобутки дисертантки поглиблюють термінологічний апарат теорії інвестиційного забезпечення аграрного сектору та створюють підґрунтя для подальших наукових досліджень;

– авторських підходів щодо систематизації досвіду країн-лідерів з інвестиційного забезпечення аграрного сектору (с. 47-64). Узагальнення особливостей національних моделей інвестування агросектору дають змогу сформулювати рекомендації щодо доцільності імплементації в Україні найбільш прогресивних світових практик інвестиційного забезпечення та прискореного розвитку аграрного сектору, її регіонів та окремих сільгоспвиробників;

– управлінського підходу до встановлення та визначення міри впливу інвестиційного забезпечення на результати функціонування аграрного сектору із використанням інструментів регресійного аналізу (с. 146-160). Запропонований підхід дозволив встановити кількісну міру щільності зв'язку та якісні характеристики сили зв'язку між результатами діяльності аграрного сектору та інвестиціями, спрямованими в нього з різних джерел.

Робота написана державною мовою. Стиль викладення матеріалів в дисертації відповідає вимогам до наукових праць такого рівня, характеризується науковістю, системністю, обґрунтованістю, логічністю та послідовністю.

**Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність та
академічна добросовісність**

Теоретичною та методологічною основою проведеного дослідження слід визнати базові положення економічної теорії, історії економічної думки, теорії ринкової економіки та державного регулювання економіки, наукові праці та практичні рекомендації вітчизняних і зарубіжних учених у сфері інвестування, агровиробництва, а також інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору економіки держави та її регіонів. Наукові положення, сформульовані в дисертації, ґрунтуються на аналізі значної кількості літературних джерел (загальна кількість яких становить 272 найменування). Інформаційна база дослідження ємна, інформаційно та сутнісно актуальна, сформована із законів України, нормативно-правових актів Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, органів державної влади та місцевого самоврядування. Залучено статистичні та аналітичні матеріали Національного банку України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства аграрної політики та продовольства України. Особливої уваги заслуговує залучення аналітичних звітів Світового банку, міжнародних рейтингових агентств, незалежних експертів. Опрацьовано та надано посилання на наукові періодичні видання, монографічні та науково-публіцистичні дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених.

Текст дисертації представлений трьома розділами, які структурно пов'язані між собою і характеризуються послідовністю та повнотою викладеного матеріалу. Основні положення дисертації достатньою мірою аргументовані та обґрунтовані. Висновки та пропозиції, залучені методики та відповідні рекомендації викладено логічно, вони у повній мірі відповідають поставленим завданням та співпадають з метою дисертаційної роботи. Наведена у дисертації анотація належним чином висвітлює основні положення та висновки наукового дослідження, відображає структуру роботи та послідовність викладу матеріалу.

У дисертації залучено низку актуальних та системно опрацьованих методик, підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення у

відповідності до поставленої мети і завдань, а саме: для дослідження теорії інвестиційного забезпечення, особливостей формування та функціонування аграрного сектору національної економіки, обґрунтування сутності міжрегіонального партнерства в прогресивних змінах конкурентного середовища застосовано методи генетичного та історико-логічного аналізу. Для визначення національних особливостей інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору країн-лідерів на світових ринках агропродовольчої продукції, а також заходів державного регулювання розвитку аграрного сектору використано методи наукового узагальнення та критичного аналізу. Для аналізу процесів, явищ, базових показників стану агросектору та відповідного інвестиційного його забезпечення, для сегментування регіонів національної економіки застосовано економіко-статистичні та математичні методи, методи порівняльного та графічного аналізу. З метою оцінки результатів та ключових явищ функціонування аграрного сектору, реалізації стратегічних планів держави використано методи регресивного аналізу.

Текстуальних запозичень без посилань або інших порушень вимог академічної доброчесності не виявлено.

Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження

Наукове значення дисертаційної роботи Хорошун Ю.В. полягає у поглибленні теоретико-методичних основ і виробленні науково-практичних рекомендацій щодо інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки.

Практична значущість отриманих дисертанткою результатів полягає в тому, що основні положення дисертації доведено до рівня конкретних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення інвестиційного забезпечення ефективного функціонування та розвитку суб'єктів інвестиційного процесу різних рівнів економіки. Практична значущість отриманих результатів підтверджена довідками: Корсунь-Шевченківської міської ради Черкаської області (довідка № 870/02-32 від 20.08.2021); Водяницької сільської ради Звенигородського району Черкаської області (довідка № 335 від 31.08.2021); Дослідної станції помології ім. Л.П. Симиренка Інституту садівництва Національної академії аграрних наук України (довідка № 115 від 21.07.2021); ТОВ ДМТ «Сервіс» (довідка № 161/02 від 17.08.2021). Результати дослідження також використовуються в навчальному процесі

Черкаського державного технологічного університету Міністерства освіти і науки України (довідка № 504/01-10.05 від 18.08.2021).

Наукове та практичне значення одержаних автором результатів доведено та апробовано на дев'яти науково-практичних конференціях різного рівня впродовж 2018-2021 рр.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи

Отримані результати, напрацьовані теоретичні та методичні положення, мають визначену наукову цінність для вирішення проблем інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки. Результати дослідження можуть бути використані у практичній діяльності Міністерства економіки України, Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства розвитку громад та територій України, а також Національної інвестиційної ради при Президентові України, департаментів агропромислового розвитку обласних державних адміністрацій, територіальних та галузевих органів управління з питань залучення інвестицій, органів місцевого самоврядування, профільних науково-дослідних установ, закладів вищої освіти.

Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дослідження опубліковані в 17 наукових працях, серед яких одна стаття проіндексована у міжнародних наукометричних базах (Scopus), один розділ у колективній монографії, шість статей – у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України. Дев'ять публікацій дисертантки розміщено в збірниках науково-практичних конференцій різного рівня, які проходили в Україні та за її межами. Загальний обсяг публікацій – 8,23 д. а., з яких особисто дисертантці належать 6,19 д. а. Вищезазначене дає змогу зробити висновок про повноту відображення в публікаціях основних положень дисертаційної роботи, що винесені на захист. Характер видань, зміст і оформлення наукових праць відповідає вимогам щодо забезпечення релевантності висвітлення отриманих результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Незважаючи на загальну позитивну оцінку викладених у дисертації положень, висновків і рекомендацій, наукове дослідження містить певні дискусійні положення. У порядку дискусії необхідним постає отримання від дисертантки пояснень та коментарів за тими твердженнями, які слід вважати «вразливими місцями» дисертації:

1. Підрозділ роботи 1.2. «Національні особливості інвестиційного забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору в зарубіжних країнах» (с. 47-64) системно актуалізований на позитивному досвіді країн-лідерів агросектору, але бажано було б визначати також і проблемні та конфліктні питання інвестиційного забезпечення аграрних виробників в інших країнах, що є не менш важливим для ефективного державного менеджменту в агросфері вітчизняної економіки.

2. За результатами критичного аналізу чинних законодавчих та нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційну діяльність і відносини в аграрній сфері України, в дисертації констатовано наявність проблем регуляторної політики держави, зокрема стосовно державного та регіонального стратегічного планування, пріоритизації інвестицій за секторами, галузями та регіонами національної економіки (с. 65-70). Водночас потребує конкретизації й більш чіткого обґрунтування авторська позиція щодо шляхів вирішення виявлених проблем.

3. Досліджуючи вплив ринкових сил на процеси інвестиційного забезпечення аграрного сектору, автор здійснює оцінку українського ринку злиттів і поглинань, аналізує загальну кількість і загальну вартість угод, рівень прозорості ринку, середню вартість однієї угоди, частку агросектору в загальному числі та в загальній вартості угод, місце агросектору в рейтингу секторів економіки за кількістю/вартістю угод. Проте, якщо мова йде про ринкові сили, то не можна забувати про таку важливу їх складову як конкуренція. А якщо йдеться про визначення стратегічних пріоритетів розвитку суб'єктів агросектору та ринку агропродукції, то не можна не зважати на такі ринкові сили конкурентного тиску (наприклад, за моделлю М. Портера), як конкуренція з боку потенційних учасників ринку, конкуренція між існуючими учасниками ринку, конкуренція з боку товарів-замінників (субститутів), ринкова влада постачальників і ринкова влада покупців. Конкурентні відносини в агросекторі дисертантка не розглядає.

4. Другий та третій розділи дисертації перенавантажені інформаційно-аналітичними та статистичними матеріалами, а також таблицями і

рисунками. Доволі складно сприймається така кількість статистичної інформації та аналітичних даних. Кожна таблиця вельми інформативна та потребує окремої додаткової уваги, свого самостійного пояснення, розширеного трактування представлених в ній даних, висновків щодо визначених та окреслених тенденцій розвитку відповідних процесів.

5. У межах запропонованого управлінського підходу до оцінювання кількісної міри щільності зв'язку та якісної характеристики сили зв'язку між визначеними результативними ознаками функціонування аграрного сектору та факторними ознаками інвестиційного забезпечення його розвитку із застосуванням інструментів кореляційно-регресійного аналізу в дисертації виявлено доволі слабку міру залежності результативних показників агросектору від інвестицій з різних джерел (с. 158). У цьому контексті доцільно і важливо було більш ґрунтовно пояснити чинники такої залежності.

6. Підрозділ 3.2, який присвячений питанням «стратегічної пріоритизації інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору регіонів економіки України за результатами діагностики його стану» за своїм наповненням більше формує аналітичне науково-практичне підґрунтя для розробки заходів цільової державної, галузевої та регіональної політики. Невизначеними залишилися рекомендації саме цільових пріоритетів та заходів впливу для кожної групи регіонів з позиції світового та національного досвіду, характеристик спеціалізації аграріїв регіонів, існуючих трендів їх кооперації з промисловістю.

7. Виникають питання щодо систематизації очікуваних результатів від впровадження концептуальних підходів до інвестиційного забезпечення, які відкриваються для бізнесу, інвесторів і національної економіки в цілому на умовах синергетичного поєднання знань методичного та практичного характеру табл. 3.9 (с. 188-189). Запропонований у роботі перелік, на нашу думку, має бути більш широким, актуалізованим до проблем аграрного сектору, тобто таким, що впливає на розвиток економіки, інвестиційні та інноваційні процеси, а також регіональне та державне управління в цілому. Проте у роботі не було зроблено такого узагальнення. Можливо автору доцільно було б також надати перелік загальних рекомендацій та чинників активного інвестиційного розвитку, а специфічний вплив розглянути окремо для кожного із запропонованих рівнів.

Зазначені недоліки загалом не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, але потребують обговорення в ході дискусії під час захисту роботи.

Загальні висновки

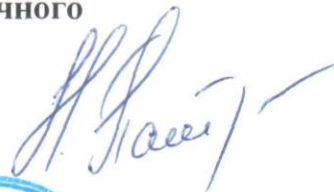
Дисертація на тему «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки» є завершеним, самостійним, актуальним, логічно побудованим науковим дослідженням, яке виконано на достатньо високому науковому рівні. Отримані у результаті дослідження наукові здобутки характеризуються новизною та мають практичну цінність. Теоретичний базис і використані методи наукового дослідження, апробація результатів дисертації свідчать про достовірність представлених положень та висновків дисертаційної роботи. Всі поставлені в дисертації завдання повністю виконані, положення наукової новизни та висновки дослідження узгоджені між собою. Анотація дисертації відображає основні положення та складові дослідження. Стиль та мова роботи відповідають науковому професійному рівню, матеріали дослідження викладені логічно та послідовно. Кількість публікацій відповідає існуючим вимогам, а їх зміст відображає основні положення та результати дисертації.

За актуальністю теми дослідження, якістю викладення матеріалу, новизною одержаних наукових результатів, їх обґрунтованістю і достовірністю, практичною значимістю рекомендацій і висновків дисертація Хорошун Ю.В. на тему «Інвестиційне забезпечення стратегічного розвитку аграрного сектору національної економіки» відповідає вимогам, визначеним Тимчасовим порядком присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 року № 167.

Загальна оцінка дисертаційної роботи Хорошун Юлії Вікторівни є позитивною, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу соціально-економічного
розвитку сільських територій
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»**

Н. І. Патика

Підпис Патика Н.І.
Зав. відділу наукових кадрів, аспірантури
і спецради ННЦ "Інститут аграрної економіки"

